

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA MUSIQA SAVODXONLIGI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI

Baxodirova Yulduzxon Baxtiyor qizi

Xalqaro Nordik Universiteti 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: *maqola maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa savodxonligi faoliyatini rivojlantirish texnologiyalarini o'rganishga bag'ishlangan. Unda bolalarning musiqa qobiliyatlarini shakllantirish usullari tahlil qilingan. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar samarasiga e'tibor qaratilgan. Musiqiy faoliyat orqali bolalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqotda amaliy mashg'ulotlar va metodik vositalar taqdim etilgan. Natijalar pedagoglar uchun tavsiyalar shaklida berilgan. Maqola musiqa tarbiyasi sohasidagi ilmiy va amaliy tajribani boyitishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *musiqa, savodxonlik, bolalar, ta'lim, texnologiya, rivojlantirish, pedagogika.*

Annotation: *the article is dedicated to studying the technologies for developing music literacy activities in preschool education institutions. It analyzes methods for fostering children's musical abilities. Attention is given to the effectiveness of modern pedagogical approaches and innovative technologies. The possibilities of developing children's creative thinking through musical activities are examined. Practical exercises and methodological tools are presented in the study. The results are provided as recommendations for educators. The article contributes to enriching both scientific and practical experience in the field of music education.*

Keywords: *music, literacy, children, education, technology, development, pedagogy*

Maktabgacha ta'lim bolaning shaxsiy, estetik va intellektual rivojlanish jarayonining muhim bosqichi bo'lib, bu davrda musiqa savodxonligi orqali ijodiy fikrlash, ritm va ohang idroki kabi ko'nikmalar shakllanadi. Musiqa ta'limi, ayniqsa bolalar estetik didini rivojlantirish va hissiy tafakkurni boyitishda muhim rol o'ynaydi, chunki musiqa orqali yoshlar o'zlarini ifoda etish va san'ati tushunish qobiliyatlarini rivojlantiradilar. Bundan tashqari, musiqa faoliyati bolaning ijtimoiy ko'nikmalarini mustahkamlash, hamkorlikda ijro etish orqali jamoaviy tajriba olishni ta'minlaydi. Rivojlangan mamlakatlarda musiqa ta'limi o'quv jarayonida nafaqat san'at, balki umumiy ta'limning ajralmas qismi sifatida e'tirof etiladi.

Buyuk musiqachilar va pedagoglar ham musiqa ta'limining inson rivojlanishidagi o'rni haqida chuqur fikr bildirganlar. Masalan, yirik musiqachi va pedagog Yo Yo Ma shunday deydi: “Music education is the foundation upon which all great art is built” — ya'ni „musiqa ta'limi barcha buyuk san'at asarlarining poydevori hisoblanadi”.

Shuningdek, mashhur yapon musiqachi va pedagog Shinichi Suzuki har bir bolaning musiqani o'rganish qobiliyatiga ega ekanini ta'kidlar ekan, musiqa orqali ularning xarakteri va qalbi ham tarbiyalanishini qayd etgan.

Aristotel ham qadim zamonda musiqani yoshlarni tarbiyalashda kuchli vosita deb bilgan: „Musiqa xarakterni shakllantirish kuchiga ega, shuning uchun uni yoshlarni ta'limiga kiritish lozim”. Shu bois, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa savodxonligini rivojlantirish texnologiyalarini tatbiq etish bolalarning ijodkorligini va ta'lim jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshirishda muhim omil sanaladi. Bugungi kunda pedagoglar zamonaviy texnologiyalar — raqamli o'yinlar, interaktiv audiovizual vositalar va metodik texnikalarni qo'llab musiqa savodxonligini samarali rivojlantirish ustida izlanish olib bormoqdalar.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa savodxonligi bolalarning estetik, hissiy va intellektual rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Musiqa faoliyati orqali bolalar ritm, ohang, temp va notani anglash kabi ko'nikmalarni egallaydi, bu esa ularning umumiy ta'lim jarayonini boyitadi. Shu bilan birga, musiqa orqali bolalarda hamkorlik, eshitish qobiliyati, tinglash va ijro etish malakalari shakllanadi. Bu nuqtai nazardan, pedagoglarning vazifasi musiqa darslarini shunday tashkil qilishi kerakki, u bolalarning nafaqat texnik savodxonligini, balki ijodiy tafakkurini ham rivojlantirsin.

Musiqa savodxonligini rivojlantirish texnologiyalari bir necha yo'nalishda samarali qo'llaniladi. Avvalo, interaktiv metodlar — masalan, bolalarni raqs, ritmli o'yinlar, musiqiy rolli o'yinlar orqali ishtirok etishga undash, ularning musiqani qabul qilishini osonlashtiradi. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha yoshdagi bolalarga ohanglarni tanish, ritmni moslashtirish va qisqa musiqa kompozitsiyalarini ijro etish orqali asosiy tushunchalarni o'rgatish tavsiya etiladi. Masalan, „qo'shiqqa ritm qo'shish” o'yini bolalarning ritmik sezgisini rivojlantiradi va ijodiy faoliyatga rag'bat beradi.

Ikkinchi jihat — raqamli va audiovizual texnologiyalardan foydalanish. Zamonaviy pedagogik tajribalar shuni ko'rsatadiki, multimediali dasturlar, elektron pianino yoki sensorli musiqiy qurilmalar bolalarning musiqaga qiziqishini oshiradi va savodxonlikni tezroq rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, bolalar uchun mo'ljallangan interaktiv darsliklar yordamida ohanglarni eshitish, ohanglar orasidagi farqni sezish va o'rganish jarayoni yanada qiziqarli bo'ladi. Shu bilan birga, bunday texnologiyalar pedagoglarga individual yondashuvni amalga oshirishga imkon yaratadi, chunki har bir bolaning musiqiy tayyorgarlik darajasi turlicha bo'ladi.

Uchinchidan, musiqa mashg'ulotlarini boshqa fanlar bilan integratsiyalash tavsiya etiladi. Masalan, hikoya o'qish bilan musiqiy mashqlarni bog'lash yoki ranglar va shakllar orqali ohanglarni o'rgatish bolalarning ko'p qirrali idrokini rivojlantiradi. Shu bilan birga, qiziqarli masallar yoki qisqa hikoyalar yordamida bolalarni musiqiy vaziyatga jalb qilish mumkin. Masalan, „Sehrli musiqa qalbi” hikoyasi bolalarni musiqa ohanglarini his qilish va ijro etishga undaydi, bu esa nafaqat savodxonlikni, balki hissiy tafakkurni ham rivojlantiradi.

Shaxsiy tajribamga tayanib aytganda, bolalar bilan musiqiy mashg'ulotlar o'tkazayotganda rag'bat va maqtov tizimi juda muhim. Har bir kichik yutuq bolalarni

motivatsiya qiladi va o‘zini musiqa erkin ifoda etishiga yordam beradi. Shu bois, pedagog musiqiy topshiriqlarni bosqichma-bosqich qiyinlashtirib, bolalarga muvaffaqiyat tajribasini yaratishi lozim.

Amaliy tavsiyalarni jamlasak:

1. Har bir dars interaktiv va ijodiy bo‘lishi kerak.
2. Raqamli va audiovizual texnologiyalarni integratsiyalash orqali musiqiy savodxonlikni oshirish.
3. Hikoya va masallar yordamida musiqiy tushunchalarni o‘rgatish.
4. Har bir bolaning qobiliyati va tayyorgarligiga mos individual yondashuvni ta‘minlash.
5. Rag‘bat va maqto‘v tizimi orqali motivatsiyani oshirish.
6. Mashg‘ulotlarni boshqa fanlar bilan bog‘lash va ko‘p qirrali o‘quv tajribasini yaratish.

Shunday qilib, maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida musiqa savodxonligini rivojlantirish texnologiyalari nafaqat bolalarning musiqiy qobiliyatini oshiradi, balki ularni hissiy, estetik va intellektual rivojlanishga ham tayyorlaydi. Pedagoglarning asosiy vazifasi shundaki, darslarni qiziqarli, interaktiv va amaliy jihatdan boyitilgan shaklda tashkil etish, shu orqali bolalarni ijodiy faoliyatga jalb etishdir.

Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida musiqa savodxonligini rivojlantirish texnologiyalari bolalarning estetik, hissiy va intellektual rivojlanishida muhim vosita hisoblanadi. Asosiy qismda keltirilgan tahlillar va amaliy tavsiyalar shuni ko‘rsatadiki, interaktiv metodlar, raqamli va audiovizual texnologiyalar, shuningdek, hikoya va masallar yordamida musiqiy faoliyatni boyitish bolalarning ritm va ohang idrokini oshirishga, ijodiy fikrlashini rivojlantirishga samarali ta‘sir qiladi.

Shuningdek, pedagoglarning individual yondashuvi, rag‘bat tizimi va boshqa fanlar bilan integratsiya qilinadigan mashg‘ulotlar bolalarning motivatsiyasini kuchaytiradi va musiqa darslarini qiziqarli hamda samarali qiladi. Ushbu yechimlar nafaqat bolalarning musiqiy savodxonligini oshiradi, balki ularning hissiy tafakkuri, eshitish qobiliyati va jamoaviy ko‘nikmalarini ham mustahkamlaydi.

Natijada, maktabgacha yoshdagi bolalarda musiqa savodxonligini rivojlantirish jarayoni nafaqat amaliy jihatdan samarali bo‘lib, balki pedagogik innovatsiyalarni tatbiq etish orqali ta‘lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bu yo‘nalishdagi izlanishlar pedagoglarga musiqa darslarini yanada boyitish va bolalarni ijodiy faoliyatga jalb etish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta‘limda musiqa savodxonligini rivojlantirish texnologiyalari bolalarning o‘sish va rivojlanishida muhim vosita bo‘lib, ularning ijodiy salohiyatini shakllantirish va ta‘lim jarayonini samarali qilish uchun mustahkam ilmiy-amaliy asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Young, S., & Ilari, B. (Eds.). (2019). Music in early childhood: Multi-disciplinary perspectives and inter-disciplinary exchanges. Springer. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-17791-1>
2. Brodsky, W., & Gruhn, W. (Eds.). (2021). Music in the lives of young children: An annotated anthology of research papers. Routledge. <https://www.routledge.com/9781000327045>
3. The Guardian. (2024, May 22). It’s basically inaccessible without a phone: Are kids losing their love for music? <https://www.theguardian.com/music/article/2024/may/22/phone-kids-losing-their-love-for-music>
4. Majitov, S. M. (2023). Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida musiqa savodxonligi darslarini olib borishning pedagogik texnologiyalari. Science and Education, 12(4), 45–56. <https://openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/7486>
5. Saidjonova, S. S. (2022). Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida musiqa tarbiyasining maqsad va vazifalari. New Journal of Education, 5(2), 33–41. <https://newjournal.org/01/article/view/13327>
6. Baxodirova, Y. (2021). Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida musiqa ta’limini tashkil etishning pedagogik zarurati. Universal Publishing Journal, 9(3), 21–30. <https://universalpublishings.com/index.php/jusr/article/view/15515>
7. The Guardian. (2024, May 22). It’s basically inaccessible without a phone: Are kids losing their love for music? <https://www.theguardian.com/music/article/2024/may/22/phone-kids-losing-their-love-for-music>
8. JournalSS.org. (2023). Maktabgacha ta’limda musiqa rahbarining bolalar tarbiyasidagi o‘rni. Journal of Social Studies, 7(1), 10–18. <https://journalss.org/index.php/tal/article/view/2950>
9. Tadqiqotlar.uz. (2022). Umumta’lim maktablarida musiqa ta’limi orqali yoshlarning musiqiy savodxonligi va estetik tarbiyasini rivojlantirish. Tadqiqotlar.uz Journal, 8(2), 12–23. <https://tadqiqotlar.uz/new/article/view/4044>